

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81:17

om sysselsättningsfrågor i samband med omstruktureringen av varven (prop. 1980/81:131)

I betänkandet behandlar utskottet de sysselsättningspolitiska delarna av proposition 1980/81:131 (industridepartementet) om vissa varvsfrågor och nio motioner med anknytning till varvsproblemen.

De näringspolitiska delarna i ärendet behandlas av näringsutskottet i betänkandet NU 1980/81:63.

Civilutskottet har avgivit yttrande till arbetsmarknadsutskottet över en fråga om stöd till Landskrona kommun för täckande av vissa hyresförluster (bil.)

Sammanfattning

I betänkandet behandlas de sysselsättningspolitiska konsekvenserna av de neddragningar av personalen som under de närmaste åren är aktuella vid Svenska Varv AB:s anläggningar. Utgångspunkter för utskottets ställningstaganden är att varven i Landskrona och Sölvesborg skall läggas ned varvid 2 600 resp. 200 anställda berörs. Vidare skall personalstyrkan reduceras vid Kockums varv i Malmö med 1 500 anställda och vid Karlskronavarvet med 500 anställda.

Utskottet tar i anslutning till motioner och redovisning av det s. k. Projekt 80 i Göteborg upp frågan om staten skall utfärda en garanti om fortsatt anställning viss tid för de berörda arbetstagarna. Utskottet avvisar av principiella skäl att sådana garantier utfärdas och hänvisar till möjligheten att förlänga uppsägningstiden upp till sex månader med hjälp av det i proposition 1980/81:126 föreslagna omställningsbidraget. Det bidraget innebär att arbetsgivaren under en period av sex månader kan få stöd som motsvarar 75 % av lönekostnaden för den övertaliga personalstyrkan. Utskottet föreslår dessutom en viss justering av bidragsvillkoren för att underlätta användningen av denna stödform vid varven. Med detta besvarar utskottet också motioner om bl. a. extra medel till den organisatoriska anordning kallad Kockum Resurs som planeras vid Kockums varv för den övertaliga arbetsstyrkan.

Utskottet framhåller vidare vikten av effektiva arbetsförmedlande insatser och föreslår att 1 milj. kr. av anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder skall få användas för extra insatser av det slaget vid varven i Malmö och Landskrona.

När det gäller behovet av ytterligare insatser av arbetsmarknadspolitisk karaktär i framtiden hänvisar utskottet till att den frågan får bedömas längre

fram, då läget bättre kan överblickas.

I propositionen finns också förslag som syftar till att mera långsiktigt stärka sysselsättningen i varvsorterna. Utskottet hänvisar härvid för Skånes del till de båda statsunderstödda etableringsbolagen Malmöhus Invest AB och Landskrona Finans AB.

En fråga som uppmärksammas särskilt är den verkstadsmekaniska yrkesutbildning som i dag bedrivs i anslutning till Landskronavarvet. Utskottet noterar att det ansvariga statsrådet nyligen i en frågestund i riksdagen sagt sig räkna med att problemet får en positiv lösning. Ett krav på särskilt stöd till Landskrona kommun för kostnader för outhyrda lägenheter avvisas av utskottet.

För Blekinges del godkänner utskottet ett förslag av regeringen att ett särskilt anslag Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna får användas för att stärka sysselsättningen i Sölvesborgs kommun. Beträffande Karlskrona förutskickas i propositionen att regionalpolitiskt stöd skall kunna beviljas. Utskottet vill – till skillnad från propositionen – inte binda detta stöd till en viss nivå utan överlämnar den frågan till regeringens prövning från fall till fall.

Slutligen tar utskottet upp en motion om stöd till industrietablering på det område där det konkursdrabbade Kalmar varv var beläget. Utskottet förordar att regeringen får möjlighet att använda medel för detta ändamål från samma anslag som är aktuellt i Sölvesborg.

Socialdemokraterna har reserverat sig mot betänkandet på följande punkter:

- Riksdagen bör av regeringen begära en redovisning av erfarenheterna från P 80.
- Statsmakterna bör utfärda en garanti för fortsatt anställning viss tid för de varvsanställda. Regeringen bör till hösten återkomma med konkreta förslag om en sådan garanti.
- Riksdagen bör klart uttala sig för att verkstadsskolan vid Landskronavarvet skall bestå även efter år 1983. Det innebär bl. a. fortsatt intagning till skolan hösten 1981.
- Landskrona kommun bör få särskilt stöd för kostnader för outhyrda lägenheter.
- Kritik riktas mot att regeringen inte uppfyllt tidigare löften att hösten 1980 lägga fram förslag om sysselsättningsskapande åtgärder på varvsorterna. Regeringen bör under hösten i år lägga fram förslag med en sådan inriktning.

Propositionen

I den del av propositionen som hänvisats till arbetsmarknadsutskottet föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Åsling att riksdagen skall

godkänna vad som i propositionen anförts om användningen av det i statsbudgeten för budgetåret 1978/79 uppförda reservationsanslaget Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna.

Riksdagen bereds vidare tillfälle att ta del av vad i propositionen anføres om Projekt 80 AB.

Motionerna

Under allmänna motionstiden 1981 väckta motioner

1980/81:821 av Eric Jönsson m. fl. (s)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om anställningsgaranti för varven och organisation av särskilda insatser för att underlätta den övertaliga personalens övergång till ny sysselsättning,

2. att riksdagen hos regeringen anhåller om handlingsprogram med förslag till industrietableringar och andra åtgärder för att skapa ny sysselsättning i varvsorterna,

3. att riksdagen hos regeringen begär att det inrättas en särskild sysselsättningsdelegation för Malmöområdet med uppgift att överväga de åtgärder som kan erfordras för att förbättra sysselsättningen på kort och lång sikt,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts rörande insatser för att främja sysselsättningen och näringslivets utveckling i Malmöområdet.

1980/81:854 av Eric Holmqvist m. fl. (s)

I motionen yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av att tillföra de båda Skånelänen ökade arbetsförmedlingsresurser samt den bristande aktiviteten när det gäller att utnyttja främjandelagen till stöd för de arbetshandikappade,

3. att riksdagen uttalar att regeringen positivt prövar de förslag till åtgärder för att underlätta omställningen för de anställda på Öresundsvarvet och de sysselsättningsskapande åtgärder som förts fram av Landskrona kommun.

Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1980/81:851. Yrkande 1 behandlas av arbetsmarknadsutskottet i betänkandet AU 1980/81:23.

1980/81:1915 av Stig Josefson m. fl. (c)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin uppfattning ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av skyndsamma samhälleliga insatser ägnade att

stimulera till nya arbetstillfällen som ersättning för dem som försvinner i och med nedläggningen av Öresundsvarvet i Landskrona liksom neddragningen av antalet arbetstillfällen vid Kockums i Malmö,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att därvid de positiva möjligheter som finns i länet till nya satsningar inom energiområdet beaktas.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1980/81:2117 av Åke Persson (fp) och Hans Petersson i Röstånga (fp)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande nödvändigheten av selektiva arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder i Landskrona,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande möjligheter att inom ramen för anvisade avvecklingskostnader under perioden 1980–1983 vidta särskilda åtgärder för vissa anställda som på grund av ålder och/eller arbetshandikapp är svårplacerade på arbetsmarknaden.

1980/81:2119 av Margot Håkansson m. fl. (fp, m, c)

I motionen yrkas under 1 att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om regionalpolitiska åtgärder i Karlskrona kommun.

Ett yrkande 2 i motionen behandlas av näringsutskottet.

1980/81:2121 av Olof Palme m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen

2. begär att regeringen vidtar åtgärder för att förstärka arbetsförmedlingsresurserna i Malmöhus län,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande regionalpolitiskt stöd i Blekinge län,

4. begär att regeringen snarast utarbetar förslag till sysselsättningsskapande insatser på varvsorterna i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. begär att regeringen snarast fastställer riktlinjer för en anställningsgaranti för de varvsanställda vid storvarven och Svenska Varvs enheter i Blekinge, samt anvisar erforderliga medel härför till Svenska Varv AB,

8. begär att regeringen till riksdagen redovisar förslag till utformning av särskilda insatser för den övertaliga personalen vid varven i enlighet med de riktlinjer som anges i motionen,

9. begär att regeringen till riksdagen redovisar erfarenheterna av Projekt 80 i Göteborg,

10. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande fortsatt utbildning vid Öresundsvarvets verkstadsskola,

11. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts

rörande statlig ersättning till Landskrona kommun för täckande av kostnader för tomma lägenheter,

12. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande finansieringen av industrihotellet i Kalmar.

Övriga yrkanden i motionen behandlas av näringsutskottet.

1980/81:2123 av Ulla Tillander (c) och Stig Josefson (c)

I motionen yrkas att riksdagen begär att regeringen undersöker och för riksdagen redovisar kostnaderna för de båda alternativen friställning efter turordning samt projektet Kockum Resurs.

1980/81:2124 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar

3. att uttala att Kockums varv skall tilldelas den särskilda "resurs" om 100 000 000 kr. vilken föreslagits av de fackliga organisationerna, och hos regeringen begära förslag i enlighet därmed,

6. att hos regeringen begära ett nytt program för region- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder för varvsorterna, vilket står i proportion till de akuta och väntade problemen,

7. att hos regeringen begära skyndsamt förslag om en anställningsgaranti för de varvsanställda, grundad på förutsättningen att deras arbetsrättsliga ställning bevaras.

Övriga yrkanden i motionen behandlas av näringsutskottet.

1980/81:2130 av Joakim Ollén m. fl. (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av turordningsreglerna i anställningsskyddslagen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om önskvärdheten av att, med åtgärder tillgängliga inom arbetsmarknadspolitikens ram, stödja projektet Kockum Resurs.

Utskottet

Bakgrund

Den svenska varvsindustrin har under senare år genomgått omfattande strukturförändringar. Antalet anställda vid storvarven har i stort sett halverats sedan mitten av 1970-talet, och ytterligare neddragningar är aktuella.

En viktig orsak till utvecklingen har varit den vikande efterfrågan på nya fartyg i världen. Härtill kommer att nya varvsnationer trätt fram med vilka de traditionella varvsländerna, däribland Sverige, haft svårigheter att konkur-

rera. Produktiviteten vid flera av våra storvarv har under senare år markant försämrats. Den svenska varvsproduktionen var för några år sedan flera gånger större än produktionen under år 1980. År 1973 var Sverige världens näst största producent av fartyg mätt i tonnage och hade 7 % av världsmarknaden. I dag saknas Sverige på listan även med de tio största producentländerna och andelen av världsproduktionen har gått ned till ca 2,5 %.

Den bristande konkurrenskraften har medfört nedläggningar och omstrukturering inom den svenska varvsnäringen. Detta har i sin tur inneburit betydande problem på arbetsmarknaden i varvsregionerna. Riksdagen beslöt därför år 1978 om särskilda åtgärder för att möta sysselsättningsproblemen i områden där storvarven var belägna (NU 1978/79:17, rskr 1978/79:115). Beslutet innebar i huvudsak:

- Medelstillskott till de regionala utvecklingsfonderna inom Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län på sammanlagt 105 milj. kr., varav 75 milj. kr. avsåg medel som kunde användas för att bilda investmentbolag för varvsregionerna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län.
- Stöd till alternativ produktion vid varven med 200 milj. kr.
- Bidrag till sysselsättningsåtgärder i varvsregionerna med 265 milj. kr.
- Anställningsgaranti för de anställda vid storvarven i Göteborg, Uddevalla och Landskrona.
- Särskilt regionalpolitiskt stöd med 290 milj. kr. i lokaliseringsslån och 10 milj. kr. i lokaliseringsbidrag.

Av ramen för det regionalpolitiska stödet hade fram till årsskiftet 1980/1981 ca 145 milj. kr. tagits i anspråk. Stödet har bidragit till investeringar som beräknas leda till sysselsättning för ungefär 950 personer. Ca 90 % av investeringarna har gjorts i Uddevalla-, Lysekils- och Göteborgs-regionerna.

Riksdagen fattade våren 1980 det beslut som i dag gäller för varvsindustrins struktur och omfattning (prop. 1979/80:165, NU 1979/80:69, rskr 1979/80:405). Utgångspunkten för det beslutet var att varvsindustrins kapacitet skulle anpassas till marknadsförutsättningarna. Sysselsättningsfrågorna togs inte direkt upp i sammanhanget utan regeringen anmälde att den under hösten samma år skulle återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder för att dels genomföra personalavvecklingen på ett socialt acceptabelt sätt, dels främja sysselsättningen i varvsregionerna.

I den nu föreliggande propositionen redovisas att Svenska Varv AB beslutat om ytterligare neddragningar inom koncernen. Den strukturplan bolaget antagit innebär

att Öresundsvarvet AB i Landskrona läggs ned under första halvåret 1983, varvid ca 2 600 anställda berörs,

att personalstyrkan vid Kockums varv AB i Malmö reduceras med 1 500 till ca 3 200 anställda t. o. m. första halvåret 1982,

att personalstyrkan vid Karlskronavarvet reduceras med ca 500 till ungefär 900 anställda till slutet av år 1981,

att Sölvesborgsvarvet AB läggs ned under innevarande år, varvid ca 200 anställda berörs.

Regeringen redovisar i propositionen hur den ser på möjligheterna för de berörda regionerna att klara denna omställning och presenterar förslag till olika sysselsättningspolitiska åtgärder för att underlätta en lösning av problemen. I propositionen lämnas även en redogörelse för Projekt 80 AB (P 80).

Åtgärder för att underlätta personalavvecklingen

En av principerna för omstruktureringen av varven är att den skall ske i för den befintliga arbetsstyrkan socialt acceptabla former. Staten har därför tagit på sig långtgående förpliktelser i form av bl. a. en s. k. anställningsgaranti för de anställda. Garantin tillkom hösten 1978 och skulle ursprungligen gälla för åren 1979 och 1980 för anställda vid storvarven i Göteborg, Landskrona och Uddevalla. Sedan staten övertagit Kockums varv utsträcktes garantin till att omfatta även det varvet.

Anställningsgarantin har i Göteborg hanterats inom ramen för ett särskilt bolag kallat *Projekt 80 AB (P 80)*. I propositionen lämnas en viss redovisning av erfarenheterna av detta projekt.

Av redogörelsen framgår att regeringen den 25 januari 1979 i enlighet med riksdagens beslut uppdrog åt Svenska Varv AB att i nära kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna träffa avtal med berörda fackliga organisationer om en anställningsgaranti för den då anställda personalen vid storvarven. I maj 1979 träffades ett sådant avtal som innebar bl. a. att Projekt 80 AB bildades. Till detta bolag överfördes den övertaliga personalen vid varven i Göteborg och från vissa andra företag inom Svenska Varv-koncernen i Göteborg. Bolagets uppgift var att förbereda den överförda personalen för anställning utanför varvsföretagen eller för andra lösningar som exempelvis pensionering. På länsarbetsnämndens initiativ bildades en anställningsgrupp vid företaget. I denna grupp ingick representanter för företagsledning, de fackliga organisationerna vid Svenska Varv AB, Trygghetsrådet och Göteborgs näringslivssekretariat. Dessutom upprättades en särskild arbetsförmedlingsenhet vid P 80.

Riksdagen öppnade våren 1980 en möjlighet för regeringen att låta projektet fortsätta in på 1981 om så erfordrades med hänsyn till personalsituationen vid årsskiftet 1980/1981.

Enligt uppgift som utskottet fått från Projekt 80 blev sammanlagt 1 755 personer övertaliga. Ungefär 900 personer av dem har nu fått nytt arbete,

varav 300 inom Svenska Varv. Av dem som fått arbete hade ungefär 370 personer ordnat detta redan innan anställning vid P 80 påbörjades. 500 personer har pensionerats och 275 personer har aldrig överförs till P 80 på grund av sjukskrivning eller tjänstledighet.

Många som erhållit nytt arbete har börjat i ett annat yrke än de hade vid varvet. Detta har till en del möjliggjorts genom den utbildning som de berörda personerna har fått under tiden som de har varit anställda i P 80.

Förtidspensionering har erbjudits all personal i P 80 som är 60 år eller äldre och i begränsad omfattning personer i åldern 58–59 år.

I maj månad i år återstår ca 35 personer som fortfarande är registrerade i P 80. Härtill kommer att ett antal personer som f. n. är långtidssjuka och tjänstlediga beräknas återkomma i arbete.

Ambitionen bör enligt propositionen vara att försöka lösa de återstående personalproblemen så snart som möjligt så att verksamheten inom P 80 kan avslutas under första halvåret i år.

Kostnaderna för verksamheten beräknas totalt komma att uppgå till 258 milj. kr. Om denna summa fördelas på den personal som varit anställd vid P 80 uppgår kostnaden till i genomsnitt 200 000 kr. per anställd. Det framhålls att någon ekonomisk utvärdering av P 80 inte gjorts samt att en sådan skulle vara förknippad med stora svårigheter.

Redovisningen av P 80 skall ses mot bakgrund av att riksdagen begärt att få en redogörelse för erfarenheterna av projektet. Socialdemokraterna är emellertid missnöjda med redovisningen som enligt deras uppfattning inte uppfyller ens mycket lågt ställda krav. I partimotion 2121 uttalas att det bör vara möjligt att ge en betydligt klarare bild av de reella kostnaderna än vad som framgår av propositionen.

Socialdemokraterna efterlyser också lösningar på problemet hur man skall ta hand om den personal som blir överflödigt vid den nu förestående neddragningen av varven. I partimotionen föreslår de att riksdagen skall besluta om *fortsatt anställningsgaranti* vid storvarven och för Svenska Varvs enheter i Blekinge under den kommande omställningsperioden. Riksdagen bör uppdraga åt regeringen att lägga fram förslag om den närmare utformningen av en sådan anställningsgaranti och hur den skall finansieras. Samtidigt bör erfarenheterna av P 80 redovisas. Krav på anställningsgarantier framfördes f. ö. redan i januari i år i motion 821 av Eric Jönsson m. fl. (s).

Även vänsterpartiet kommunisterna föreslår i motion 2124 att regeringen skall utarbeta förslag till en anställningsgaranti för den övertaliga varvspersonalen. Vpk anser emellertid inte att P 80-modellen är lämplig. Man menar att den formen för en anställningsgaranti leder till en försämring av de arbetandes rättsliga ställning. En anställningsgaranti måste ta sikte på att bevara ett normalt anställningsförhållande till det företag, där de som är föremål för garantin dittills arbetat.

Som tidigare nämnts är avsikten att personalstyrkan vid Kockums varv

skall reduceras med 1 500 man fram till den 30 juni 1982. Inom varvet förbereds nu mot denna bakgrund en organisation – Kockum Resurs – med uppgift att på ett meningsfullt sätt sysselsätta den övertaliga personalen och slussa ut den i nya arbeten. Avsikten är att Kockum Resurs skall drivas som en avdelning inom företaget och disponera egna avskilda lokaler. 300 kollektivanställda och 125 tjänstemän beräknas ingå i den nya organisationen. Härutöver kommer 300 tjänstemän att sägas upp medan 775 personer beräknas sluta genom s. k. naturlig avgång. Kockum Resurs skall sälja tjänster, internt och externt, samt genom utbildning och kontakter med arbetsmarknadsmyndigheterna underlätta för personalen att få arbete utanför företaget. Enligt företaget har varvet i dag en onormalt stor andel s. k. betingat arbetsföra. Om personalen minskas enligt turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd (LAS) kommer yrkes- och ålderssammansättningen att få en sådan obalans, att en effektiv produktion inte kan upprätthållas. Företagsledningen beräknar kostnaderna för Kockum Resurs till 100 milj. kr. för en tvåårsperiod.

Frågan om genomförande av Kockum Resurs tas upp i flera motioner. Socialdemokraterna framhåller i motion 2121 att regeringen bör ställa erforderliga medel till förfogande för att verksamheten skall kunna genomföras. Samma yrkande återfinns i vpk:s partimotion 2124. Ulla Tillander (c) och Stig Josefson (c) föreslår i motion 2123 att regeringen skall undersöka och för riksdagen redovisa kostnaderna för alternativen friställning efter turordningsreglerna resp. Kockum Resurs. Joakim Ollén (m) framhåller i motion 2130 att Kockum Resurs är en åtgärd av i huvudsak arbetsmarknadspolitisk karaktär. Han uttalar vidare bl. a. att det inte kan vara rimligt att ett företags hela existens skall sättas på spel till följd av turordningsreglerna i anställningsskyddslagen. Den lagen bör därför snarast ses över i detta hänseende. Enligt motionären bör det vidare vara möjligt och lämpligt att med arbetsmarknadspolitiska åtgärder medverka till att Kockum Resurs inte medför en orimlig belastning på företaget.

Utskottet vill inledningsvis anlägga några allmänna synpunkter på Projekt 80. Som tidigare nämnts har den verksamheten berört ca 1 700 personer, varav nu endast återstår några tiotal. Projektet har varit ett intressant prov på vad som kan uträttas med en koncentrerad insats innehållande skilda arbetsmarknadspolitiska komponenter. Utan tvekan har ett lovvärt arbete uträttats för att finna nya arbetsuppgifter för de anställda. Man kommer emellertid inte ifrån att verksamheten har varit mycket resurskrävande och att det därför kan vara svårt ur ekonomisk synpunkt att göra liknande satsningar.

Enligt utskottets uppfattning skulle det vara värdefullt med en samlad utvärdering av P 80. Visst material av sådant slag har tagits fram eller är under utarbetande. Inom P 80 har sålunda redovisats en lägesrapport med försök till utvärdering av positiva och negativa effekter av verksamheten. Forskare vid sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet arbetar

också med projektet från mera vetenskapliga utgångspunkter och i januari i år publicerades en första rapport benämnd Sorti med garanti.

Av den lägesrapport som producerats inom P 80 framgår att organisationen möjliggjort en balanserad minskning av personalen och att varvens möjligheter att överleva därmed ökat. P 80 har vidare inneburit en större trygghet för den kvarvarande personalen. Som en positiv faktor förs också fram P 80:s resurser för individuellt stöd till den övertaliga personalen. På den negativa sidan nämns bl. a. att de övertaliga ibland fått en "B-lagsstämpel" samt att anställningsgarantin har försvårat arbetet med att påverka de äldre att söka arbeten på den öppna marknaden.

Som framgår av det anförda finns det en översiktlig redovisning av P 80 i propositionen. En mer fullständig bild kan väntas bli redovisad i framtiden i anslutning till den vetenskapliga undersökningen som är kopplad till projektet. Mot bakgrund härav kan utskottet inte instämma i socialdemokraternas kritik beträffande redovisningen. Utskottet förutsätter att resultatet av pågående och avslutade undersökningar kommer att publiceras i sådan form att det blir tillgängligt för allmänheten. Någon särskild redovisning för riksdagen är i detta läge knappast påkallat. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda det socialdemokratiska yrkandet om en sådan redovisning.

Utskottet tar här efter upp principfrågan om staten bör utfärda anställningsgarantier av det slag som gjorts på varvsområdet. Utskottet har tidigare konsekvent avvisat sådana garantier med hänvisning till att principiella skäl talar mot att statsmakterna för enstaka företag eller branscher utfärdar speciella anställningsgarantier. Bl. a. är det från rättvisesynpunkt tveksamt om staten som arbetsgivare skall ge vissa medborgare ett mer omfattande socialt stöd än vad som lämnas till andra anställda i motsvarande situation. Garantier av det här aktuella slaget kan dessutom, som bl. a. erfarenheten från P 80 visar, i viss utsträckning motverka att arbetskraften går över till företag med bättre utvecklingsmöjligheter. En avgörande fråga är slutligen om det är ekonomiskt försvarbart med åtagande av det slag P 80 representerar, i synnerhet i nuvarande statsfinansiella läge. Även den frågan måste besvaras nekande. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkandena om anställningsgaranti i de socialdemokratiska motionerna 821 och 2121 och i vpk-motionen 2124.

Vad nu sagts innebär självfallet inte att utskottet ställer sig avvisande till åtgärder för att underlätta omställningen av de personer som måste lämna sina anställningar vid varven. Insatserna bör emellertid i princip göras med hjälp av den medelsarsenal som står till buds för arbetsmarknaden i allmänhet. Med hänsyn till problemens omfattning lär det dessutom bli nödvändigt med en förhållandevis stor volymmässig satsning. Som framhålls i propositionen måste självfallet arbetsmarknadsmyndigheterna vara beredda att sätta in de resurser som kan bli nödvändiga. Utskottet vill härvid särskilt peka på den betydelse för ökat rådrum som den i proposition

1980/81:126 om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning föreslagna bidragsformen omställningsbidrag kan få. Syftet med detta nya bidrag är att underlätta omställningen när behovet av permanent personalreduktion är klart fastställt.

Enligt förslaget skall omställningsbidrag kunna utgå vid sådana driftsinskränkningar som på ett avgörande sätt påverkar den lokala arbetsmarknaden och där sysselsättningsproblemen inte kan lösas med normala arbetsmarknadspolitiska åtgärder och tillgängliga lokala arbetsförmedlingsresurser. Bidraget skall utgå när den aktuella driftsinskränkningen berör mer än 300 personer och då antalet berörda samtidigt utgör minst 20 % av företagets hela personalstyrka. I de fall driftsinskränkningen rör företag som har en helt dominerande ställning på en mindre ort skall bidrag kunna beviljas om mer än 100 personer berörs. Beslut om bidrag skall fattas av AMS. I de fall den aktuella driftsinskränkningen berör mindre än 300 personer fattar regeringen besluten.

Omställningsbidraget skall utgå i relation till lönekostnaderna för den övertaliga arbetsstyrka som berörs av driftsinskränkningen under en period som förlänger den lagstadgade uppsägningstiden.

Bidraget föreslås bli konstruerat så att det kompenserar 75 % av lönekostnaderna inkl. sociala avgifter under sex månader som förläggs till den första delen av den på detta sätt förlängda uppsägningstiden. Bidraget förutsätter alltså att den berörda personalen sagts upp. För att främja rörligheten föreslås dessutom att personer i den särskilda arbetsstyrkan som under bidragsperioden erhåller fast anställning hos annan arbetsgivare skall få behålla 50 % av lönen från den ursprungliga anställningen under hela bidragsperioden. Det avvecklande företaget får för egen del behålla resterande del av bidraget (25 % av lönesumman) bidragsperioden ut. Utskottet behandlar omställningsbidraget i betänkandet AU 1980/81:21, men utskottet vill redan i förevarande sammanhang deklarerat att utskottet kommer att ställa sig bakom förslaget att omställningsbidrag skall införas.

Det föreslagna omställningsbidraget förefaller kunna bli ett användbart instrument vid den förestående neddragningen vid varven. De berörda intressenterna – de anställda, varvsledningarna och arbetsförmedlingen – får mer tid för att finna lämpliga lösningar och då i första hand att skaffa fram nya arbeten för den övertaliga personalen.

Beträffande motionsyrkandena om särskilt stöd till Kockum Resurs hänvisar utskottet till vad nu sagts. Utskottet anser sig inte ha anledning att gå in på frågan vilken form företaget väljer för att hantera personalavvecklingen. Med hänsyn till att personalavvecklingen vid Kockums redan inletts efter en viss modell bör regeringen emellertid ha möjlighet att ge dispens från kravet att uppsägning skall föregå bidragsperioden. Det måste då förutsättas att övertalighetsstyrkan på annat sätt blir klart definierad.

När det gäller resonemangen om turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd vill utskottet framhålla att lagen visserligen bygger på principen

sist in – först ut men att lagstiftaren förutsett att avsteg genom kollektivavtal kan behöva göras från denna princip för att arbetsstyrkan i ett företag som minskar verksamheten skall få en sådan sammansättning att förutsättningarna för företaget att leva vidare ökar. Företagsledning och de anställda har givetvis ett gemensamt ansvar och intresse för att man löser frågor av detta slag på ett rimligt sätt från både sociala och företagsekonomiska utgångspunkter. Utöver det anförda anser sig utskottet inte ha anledning att gå in på motionsyrkandena om Kockum Resurs, turordningsregler m. m. Utskottet vill dock upplysa om att frågan om turordningsreglernas utformning i anställningsskyddslagen kommer att tas upp under nästa riksmöte med anledning av bl. a. motioner som behandlar frågan.

Mot bakgrund av erfarenheterna av P 80 föreslås i den ovan nämnda propositionen 126 att det från bidragsperiodens början för det nya omställningsbidraget bör avdelas en särskild arbetsförmedlingsgrupp för den övertaliga arbetsstyrkan. Arbetsförmedlingsgruppen bör även lokalmässigt flytta in i företaget. Det förutsätts att arbetsgivaren ställer personella resurser till arbetsförmedlingens förfogande för att svara för administration av den övertaliga arbetsstyrkan och aktivt medverkar i omställningsarbetet. Arbetsförmedlingen bör vidare ha förtur när det gäller aktiviteter för den övertaliga arbetsstyrkan även under den uppsägningstid som följer på bidragsperioden.

Personalneddragningarna vid varven ställer krav på *ökade insatser från arbetsförmedlingens sida*. Utskottet ser det som en mycket viktig sak att sådana insatser kommer till stånd och förutsätter att arbetsmarknadsverket inom ramen för sina totala resurser avdelar lämplig personal i tillräckligt antal för ändamålet. För att underlätta för verket att göra detta vill utskottet dessutom med hänsyn till de särskilda förhållandena föreslå att verket under nästa budgetår av anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder får använda 1 milj. kr. för förstärkta arbetsförmedlande insatser med anledning av personalneddragningarna vid varven i Malmö och Landskrona. Genom en sådan åtgärd får motsvarande yrkanden i motionerna 2121 av Olof Palme m. fl. (s) och 854 av Eric Holmqvist m. fl. (s) anses tillgodosedda. Regeringen bör genom skrivelse underrättas om ställningstagandet i denna fråga.

Åke Persson (fp) och Hans Petersson i Röstånga (fp) betonar i motion 2117 vikten av *arbetsmarknadspolitiska insatser* med anledning av nedläggningen av Öresundsvarvet. Särskilt framhålls de problem som uppstår för äldre och handikappade. Bl. a. tänker man sig arbetsmarknadsanpassad omskolning för dessa grupper. Motionärerna vill att stöd skall kunna ges både inom ramen för de ordinarie arbetsmarknadspolitiska anslagen och genom att medel som anvisats för avvecklingskostnader av varven under perioden 1980–1983 får användas för att hjälpa särskilt de äldre och handikappade som friställs.

Utskottet vill framhålla att de sedvanliga arbetsmarknadspolitiska med-

len, som f. ö. i proposition 126 i viss omfattning föreslås bli utbyggda, självfallet skall användas för att underlätta omställningen av den aktuella personalen i Landskrona, liksom i övriga orter som berörs av neddragningen vid varven. Det kommer att innebära påfrestningar men det är i dag svårt att förutse hur stora dessa kommer att bli. En viktig faktor i sammanhanget är den allmänna utvecklingen de närmaste åren på arbetsmarknaden i Skåne och Blekinge. Det är för tidigt att i dag ha någon bestämd uppfattning om behovet av insatser under kommande år. Den frågan får bedömas sedan det gått någon tid och läget bättre kan överblickas. Med hänvisning härtill och till vad tidigare redovisats om insatser vid varven får motion 2117 anses besvarad.

Sysselsättningspolitiska insatser i varvsregionerna

Som redovisats i det föregående kommer strukturförändringarna inom varvsnäringsen under de närmaste åren att främst drabba Skånes västra delar och Blekinge.

För Skånes vidkommande innebär de beslutade förändringarna att sammanlagt ca 4 000 arbetstillfällen vid storvarven i Malmö och Landskrona försvinner inom ett par år. Därutöver berörs uppskattningsvis 2 000 sysselsatta hos underleverantörer och inom servicenäringsna.

Arbetsmarknaden i Malmöhus län har under senare år fått vidkännas svåra påfrestningar till följd av konjunktur- och strukturproblem inom för länet viktiga näringar som teko-, gummivaru-, byggnads- och varvsindustrierna. Även trädgårdsnäringsen har under senare tid fått problem. Expansionen i andra branscher och inom den offentliga sektorn har inte varit tillräcklig för att kompensera bortfallet av arbetstillfällen. Antalet kvarstående arbetssökande för omedelbar placering i länet uppgick vid slutet av april månad i år till ca 10 000, vilket motsvarar ca 2,1 % av samtliga personer i åldrarna 16–64 år. Härtill kommer ett stort antal personer – ca 8 700 – som är sysselsatta i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

För Malmö kommuns vidkommande anføres i propositionen att neddragningarna vid Kockums varv – 1 500 personer – bör kunna klaras genom normala arbetsmarknadspolitiska insatser. De medel som utgår till Malmöhus Invest AB bör dessutom enligt propositionen i ökad utsträckning kunna sättas in i Malmöregionen sedan det nya etableringsbolaget Landskrona Finans AB kommit i gång med sin verksamhet.

För Landskrona kommun blir självfallet nedläggningen av Öresundsväret, varvid som tidigare sagts ca 2 600 anställda förlorar sina arbeten, mycket kännbar. Man räknar med en naturlig avgång under år 1981 på 400–500 personer men därefter betydligt färre. Varsel om avskedande planeras för ca 100 under år 1981, ca 700 under år 1982 och ca 650 under år 1983. I sammanhanget bör nämnas att varvet har haft och har en avgörande betydelse för sysselsättningen i kommunen.

I propositionen anmäls att Svenska Varv slutit avtal med Landskrona kommun, Svalövs kommun, Malmöhus Invest AB och några privata företag om att bilda ett särskilt bolag, Landskrona Finans AB, som skall ha till uppgift att stödja etableringen av ny verksamhet och utvecklingen av befintliga företag. Avsikten är att Öresundsvarvets mark och lokaler skall disponeras av det nya bolaget. Svenska Varv har hemställt om att 100 milj. kr. av de medel som tidigare har anvisats för produktutveckling vid Öresundsvarvet får användas i Landskrona Finans verksamhet. Hithörande frågor behandlas av näringsutskottet.

Landskrona kommun och länsstyrelsen i Malmöhus län har lagt fram förslag till ytterligare åtgärder som bör vidtas i regionen för att lösa uppkommande sysselsättningsproblem. Departementschefen hänvisar i sammanhanget till att Öresundsvarvets avveckling kommer att ske successivt. Utvecklingen på arbetsmarknaden bör avvaktas liksom även resultatet av föreslagna insatser innan ställning tas till om ytterligare åtgärder behövs.

Utskottet är, som tidigare nämnts, medvetet om de påfrestningar, på arbetsmarknaden i länet som blir en följd av neddragningen vid storvarven i Malmö och Landskrona. Utskottet vill i sammanhanget erinra om vad som tidigare sagts om möjligheterna att utnyttja det nya omställningsbidraget vid varven, vilket ger förutsättningar för ökat rådrum för dem som berörs. Likaså vill utskottet hänvisa till utskottets förslag om förstärkta arbetsförmedlande insatser. Utskottet ansluter sig i övrigt – som framgår av vad tidigare sagts – till vad i propositionen anförs om att utvecklingen bör avvaktas innan ytterligare beslut fattas om särskilda insatser för att främja sysselsättningen.

Enligt utskottets uppfattning finns det trots de aktuella problemen anledning att se relativt ljus på den långsiktiga utvecklingen i denna landsdel. Västra Skåne har tidigare tillhört landets mest expansiva områden. De problem som på senare år uppträtt får inte undanskymma det faktum att regionen har ett väl differentierat näringsliv och en lång industriell tradition. Om vi i landet som helhet kan öka tillväxten i industrisektorn bör Skåne med sina goda allmänna förutsättningar åter kunna få en positiv utveckling.

Vad utskottet här och tidigare i betänkandet anfört är också ett svar på ett antal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden i vilka svårigheterna på arbetsmarknaden i Skåne behandlas mot bakgrund av problemen vid varven. Det gäller motionerna 821 av Eric Jönsson m. fl. (s), 854 av Eric Holmqvist m. fl. (s) samt 1915 av Stig Josefson m. fl. (c). I den förstnämnda motionen begärs att ett handlingsprogram skall upprättas för att skapa ny sysselsättning i varvsorterna och att en särskild sysselsättningsdelegation skall inrättas för Malmöområdet. Enligt motionen måste regeringen aktivt medverka i arbetet med att vända den nuvarande negativa utvecklingen i området. Eric Holmqvist m. fl. (s) föreslår i motion 854 att Landskrona kommuns förslag till åtgärder skall prövas positivt. Förslaget syftar dels till

att mildra de omedelbara effekterna av nedläggningen av Öresundsvarvet, dels till att varaktigt skapa nya arbetstillfällen i kommunen. Det gäller bl. a. inrättande av ett etableringsbolag och satsning på kolhamn i kommunen. Också i motion 1915 betonas vikten av skyndsamma åtgärder för att skapa nya arbetstillfällen i Malmö och Landskrona. Särskilt framhålls att man bör ta till vara möjligheterna i länet till nya satsningar på energiområdet.

Utskottet är alltså inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida på grund av yrkandena i motionerna. Allmänt vill utskottet uttala att frågor av typ framtagning av handlingsprogram och särskilda sysselsättningsdelegationer bör handläggas på det regionala planet bl. a. inom ramen för länsplaneringsarbetet. Konkreta förslag får sedan föras fram i budgetarbetet och liknande sammanhang. Utskottet noterar att länsstyrelsen i februari månad i år lagt fram förslag till åtgärder som kräver statsmakernas medverkan på olika punkter. Utskottet utgår från att förslagen kommer att prövas i vederbörliga sammanhang.

Vid Öresundsvarvet finns en verkstadsskola – en s. k. inbyggd utbildning – som f. n. svarar för nästan en tredjedel av intagningskapaciteten för den yrkesförberedande utbildningen i Landskrona kommuns gymnasieskola. I propositionen framhålls att Svenska Varv i sin beräkning av medelsbehovet för avvecklingen av Öresundsvarvet utgått från att företaget svarar för verksamheten vid skolan till dess varvet har avvecklats, dvs. till mitten av år 1983. Detta innebär att alla som har påbörjat utbildning vid verkstadsskolan kan fullfölja den. Det framhålls att det är angeläget att den kompetens som finns inom verkstadsskolan skall tas till vara även i fortsättningen. Det rådtrum som nu har skapats bör enligt propositionen utnyttjas för att finna en lösning som syftar till att ge Landskronaregionen fortsatt hög standard inom yrkesutbildningen.

Socialdemokraterna framhåller i partimotion 2121 att det är nödvändigt att även efter år 1983 säkerställa en kvalitativ yrkesutbildning i Landskronaregionen. Riksdagen bör därför uppdra åt regeringen att i god tid före år 1983 presentera sådana förslag att yrkesutbildningen vid det nuvarande Öresundsvarvet kan fortgå även efter år 1983. Socialdemokraterna anser slutligen att det är angeläget att intagning till verkstadsskolan även kan ske hösten 1981.

Frågan om verkstadsskolans fortsatta verksamhet har den 23 april i år debatterats med anledning av en fråga i riksdagen av Hugo Bengtsson (s). Dåvarande statsrådet Britt Mogård upplyste därvid att skolstyrelsen i Landskrona tillsatt en arbetsgrupp som skall se över utbildningssituationen i kommunen. Arbetsgruppens uppgift är bl. a. att utreda möjligheterna till alternativ utbildning vid varvet och möjligheterna att öka kapaciteten på befintliga linjer och specialkurser. Statsrådet ansåg det angeläget att en lösning kommer till stånd, som ger Landskronaregionen fortsatt hög standard inom yrkesutbildningen. Enligt statsrådets uppfattning bör arbetsgruppens förslag avvaktas innan initiativ tas i frågan.

Utskottet noterar vad det ansvariga statsrådet anförut beträffande verkstadsskolans framtida verksamhet och förutsätter att frågan får en positiv lösning. Yrkandet i motion 2121 bör med hänvisning till det anförda inte leda till något initiativ från riksdagens sida.

I Landskrona kommun finns ett stort antal outhyrda lägenheter. F. n. är ca 600 lägenheter outhyrda, ett antal som väntas öka väsentligt i och med nedläggningen av Öresundsvarvet. Det kommunala bostadsbolaget AB Landskronahem har beviljats sammanlagt ca 13,5 milj. kr. i hyresförlustlån för åren 1973–1979. Kommunen och bolaget har hemställt om eftergift av hyresförlustlånen för åren 1973–1978. Regeringen har emellertid inte funnit anledning föreslå någon ändring av grunderna för eftergift av hyresförlustlån för Landskrona kommun. I sammanhanget erinras om att regeringen beviljat kommunen ett extra skatteutjämningsbidrag för år 1981 med 1 050 000 kr. med anledning av dess kostnader för outhyrda lägenheter i det allmänna bostadsföretaget.

I den socialdemokratiska partimotionen 2121 anföras att det är motiverat i detta fall att staten i särskild ordning lindrar de ekonomiska problem som drabbar kommunen som en direkt följd av nedläggningen av Öresundsvarvet. Ett riktmärke för de statliga insatserna kan enligt motionen vara att kommunen skall kompenseras för kostnaderna för ökningen av antalet tomma lägenheter under exempelvis en treårsperiod.

Civilutskottet som avgivit yttrande i denna fråga. CU 1980/81:6 y, har motsatt sig att riksdagen beviljar ett särskilt stöd till Landskrona. Civilutskottet har erinrat om att Landskrona liksom andra kommuner i motsvarande situation i viss mån kan kompenseras för stora kostnader för outhyrda lägenheter genom att förhållandet beaktas vid bestämmande av extra skatteutjämningsbidrag.

Socialdemokraterna i civilutskottet stöder partimotionen på den aktuella punkten.

Arbetsmarknadsutskottet ansluter sig till civilutskottets majoritet och avstyrker motion 2121 i den aktuella delen.

De beslutade strukturförändringarna inom Svenska Varvs enheter får effekter på arbetsmarknaden även i Blekinge. Som tidigare nämnts föreslås en neddragning av personalstyrkan vid Karlskronavarvet med 500 personer samt nedläggning av Sölvesborgsvarvet med ca 200 anställda.

Utskottet behandlade situationen i Blekinge i sitt regionalpolitiska betänkande AU 23 tidigare i vår. Utskottet anförde därvid följande (s. 84–85):

Utvecklingen på arbetsmarknaden i Blekinge län är bekymmersam. Det är mot denna bakgrund angeläget att åtgärder vidtas som kan underlätta den industriella utvecklingen i länet. Ingen kommun i länet är placerad i stödområde. Möjlighet finns dock att i särskilda fall ge regionalpolitiskt stöd utanför stödområdena. Med hänsyn till sysselsättningsläget i länet bör

undantagsregeln kunna ges en generös tillämpning. Vad särskilt gäller Karlskrona räknar utskottet med att det blir anledning att återkomma till situationen i den kommunen senare i vår i samband med behandlingen av regeringens varvsproposition.

Härutöver föreslog utskottet att i Olofströms kommun fram till dess riksdagen har fattat ett nytt övergripande regionalpolitiskt beslut skall kunna utgå regionalpolitiskt stöd efter i princip de normer som tillämpas i stödområde 4. Utskottets ställningstaganden i dessa delar godkändes av riksdagen.

I propositionen framhålls att den föreslagna minskningen vid Karlskronavarvet med 500 personer under år 1981 tillsammans med svårigheter för annan industri i Karlskrona – bl. a. Uddcomb AB – innebär en sådan påfrestning på arbetsmarknaden att näringslivet i kommunen måste stödjas särskilt. Industriministern aviserar därför sin avsikt att föreslå regeringen att t. v. bevilja regionalpolitiskt stöd till företag i Karlskrona kommun enligt vad som normalt tillämpas utanför stödområdena, dvs. enligt de regler som gäller för stödområde 1.

I två motioner – 2121 av Olof Palme m. fl. (s) och 2119 av Margot Håkansson m. fl. (fp, m, c) – yrkas på en mer generös bedömning av Karlskrona kommun i stödområdeshänseende än vad som föreslås i propositionen. Utgångspunkten för motionärernas yrkande är den ovan refererade skrivningen om en generös tillämpning av möjligheten till regionalpolitiskt stöd utanför stödområdena.

Utskottet delar uppfattningen att det är önskvärt med särskilda insatser i Karlskrona kommun. Såsom anförs i propositionen bör regionalpolitiskt stöd kunna utgå. Med hänvisning till vad utskottet anfört i det tidigare nämnda betänkandet AU 23 bör nivån på stödet dock inte knytas till normerna för stödområde 1 utan regeringen bör ha frihet att från fall till fall göra en bedömning av den lämpliga subventionsgraden. Vad som föreslagits beträffande regionalpolitiskt stöd till Karlskrona bör ses som en temporär insats i avvaktan på den till nästa riksmöte aviserade regionalpolitiska propositionen. Vad utskottet anfört i frågan i anslutning till propositionen och de föreliggande motionerna bör regeringen underrättas om.

I propositionen föreslås vidare att det i statsbudgeten för budgetåret 1978/79 uppförda reservationsanslaget C 5, Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna, även vid behov får användas i Sölvesborgs kommun. Eftersom anslaget är avsett för sysselsättning inom andra varvsregioner fordras ett godkännande av riksdagen. Förslaget ligger i linje med utskottets tidigare refererade uttalande om behovet av regionalpolitiska insatser i Blekinge. Utskottet tillstyrker följaktligen propositionen i denna del.

Utskottet tar härfter upp en fråga som faller utanför propositionen. Det gäller problem som uppstått efter nedläggningen av K a l m a r v a r v.

Tidigare anställda vid det i konkurs försatta varvet har startat företag på

varvsområdet. Dessa företag hyr f. n. lokaler av kommunen som nyligen inköpt varvsområdet för att upprätta industrihotell.

I den socialdemokratiska partimotionen 2121 föreslås att staten bör medverka i finansieringen av det planerade industrihotellet. Det kan ske genom att det tidigare nämnda reservationsanslaget C 5, Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna, får användas i Kalmar kommun för detta ändamål.

Utskottet anser sig kunna godta motionärernas förslag. Regeringen bör alltså få möjlighet att från det aktuella anslaget bevilja visst stöd för att utveckla nya industrier på det gamla varvsområdet. Detta bör i anslutning till motion 2121 ges regeringen till känna.

Framtida insatser

Utskottet har i det föregående godtagit de förslag som redovisas i propositionen samt gjort vissa tillägg.

Utskottet är medvetet om att många problem återstår att lösa och att sysselsättningsfrågan i de berörda orterna kommer att vara aktuella under åtskillig tid framöver. Som tidigare sagts finns det inte i dag underlag att göra några bedömningar på längre sikt. Allmänt vill utskottet uttala att det är angeläget att man nu snabbt söker lösa varvens problem och att det inte är möjligt att fortsätta med en förbrukning av resurserna på sätt som hittills skett. Sysselsättningsfrågorna får man nu arbeta praktiskt med enligt de ramar och riktlinjer som tidigare angivits. Mot bakgrund av det anförda är utskottet inte berett att tillstyrka ett yrkande i den socialdemokratiska partimotionen 2121 av innebörd att regeringen snarast skall utarbeta förslag till sysselsättningsskapande insatser i varvsorterna. Likaså avstyrker utskottet den av vpk i motion 2124 framförda begäran om ett nytt program för regional- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder i varvsorterna.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *redovisning av P 80* att riksdagen med avslag på motion 1980/81:2121 yrkande 9 lägger till handlingarna vad som anförs i proposition 1980/81:131,
2. beträffande *fortsatt anställningsgaranti vid varven* att riksdagen avslår motionerna 1980/81:821 yrkande 1, 1980/81:2121 yrkandena 7 och 8 samt 1980/81:2124 yrkande 7,
3. beträffande *Kockum Resurs m. m.* att riksdagen avslår motionerna 1980/81:2123, 1980/81:2124 yrkande 3 samt 1980/81:2130,
4. beträffande *förstärkta arbetsförmedlingsresurser* att riksdagen med anledning av motionerna 1980/81:854 yrkande 2, 1980/

- 81:2117 samt 1980/81:2121 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. beträffande *arbetsmarknadspolitiska insatser i övrigt* att riksdagen avslår motion 1980/81:2117,
 6. beträffande *åtgärdsprogram för Skåne m. m.* att riksdagen avslår motionerna 1980/81:821 yrkande 2–4 och 1980/81:854 yrkande 3,
 7. beträffande *samhälleliga insatser och satsningar på energiområdet* att riksdagen avslår motion 1980/81:1915,
 8. beträffande *verkstadsskolan vid Öresundsvarvet* att riksdagen avslår motion 1980/81:2121 yrkande 10,
 9. beträffande *stallig ersättning för täckande av hyresförluster i Landskrona kommun* att riksdagen avslår motion 1980/81:2121 yrkande 11,
 10. beträffande *regionalpolitiskt stöd till Karlskrona kommun* att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:2121 yrkande 3 och 1980/81:2119 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
 11. att riksdagen beträffande användningen av det i statsbudgeten för budgetåret 1978/79 uppförda reservationsanslaget Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna
 - A. godkänner vad som anförts i propositionen om Sölvesborgs kommun,
 - B. med anledning av motion 1980/81:2121 yrkande 12 godkänner vad utskottet anfört om industrihotell i Kalmar,
 12. beträffande *begäran om nya förslag till sysselsättningskapande åtgärder i varvsorterna* att riksdagen avslår motionerna 1980/81:2121 yrkande 4 och 1980/81:2124 yrkande 6.

Stockholm den 12 maj 1981

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

ELVER JONSSON

Närvarande: Elver Jonsson (fp), Anna-Greta Leijon (s), Arne Fransson (c), Erik Johansson (s), Bernt Nilsson (s), Sten Svensson (m), Frida Berglund (s), Pär Granstedt (c), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Björn Eliasson (c), Eva Winther (fp), Sune Johansson (s), Lahja Exner (s) och Sonja Rembo (m).

Reservationer

Anna-Greta Leijon, Erik Johansson, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Lars Ulander, Sune Johansson och Lahja Exner (alla s) har till betänkandet fogat följande reservationer:

1. Anställningsgaranti vid varven (mom. 1–3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet vill" och på s. 12 slutar "behandlar frågan" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill inledningsvis anlägga några allmänna synpunkter på P 80. Som tidigare nämnts har den verksamheten berört ca 1 700 personer, varav nu endast återstår några tiotal. Projektet har onekligen varit ett värdefullt prov på vad som kan uträttas med en koncentrerad insats innehållande skilda arbetsmarknadspolitiska komponenter. Utan tvekan har ett lovligt arbete uträttats för att finna nya arbetsuppgifter för de anställda. Riksdagens beslut, efter förslag från socialdemokraterna, att utfärda anställningsgarantier för dem som berördes av den betydande omställningen inom storvarven har därför enligt utskottets uppfattning visat sig vara ett riktigt ställningstagande.

Riksdagen begärde under våren 1980 efter förslag från socialdemokraterna att regeringen till hösten samma år skulle redovisa en *utvärdering av P 80*. Regeringen har emellertid inte rättat sig efter det riksdagsbeslutet. Någon redovisning om P 80 fick riksdagen följaktligen inte ta del av under hösten. Den redogörelse för P 80 som återfinns i den nu föreliggande propositionen kan inte heller sägas uppfylla ens mycket lågt ställda krav på en redovisning av de hittillsvarande erfarenheterna.

Enligt utskottets uppfattning finns det starka skäl för en mer ingående utvärdering av P 80. Staten har satsat betydande belopp på ett intressant projekt. Erfarenheterna kan ge uppslag som kan vara värdefulla då man tar ställning till framtida arbetsmarknadspolitiska insatser. Det gäller både åtgärder på längre sikt på arbetsmarknaden i allmänhet och de som är aktuella i samband med den fortsatta neddragningen vid varven. Det bör som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen vara möjligt att ge en betydligt klarare bild av kostnadernas fördelning relaterad till omfattningen av de olika verksamheterna inom P 80. Att som görs i propositionen summera kostnader för förtidspensionering, stimulansbidrag, utbildning och annan projektverksamhet och därefter dividera summan med antalet av projektet berörda personer förefaller föga meningsfullt.

Visst material av utvärderande slag har f. ö. tagits fram eller är under utarbetande. Inom P 80 har sålunda redovisats en lägesrapport med försök till utvärdering av positiva och negativa effekter av verksamheten. Forskare vid sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet har också arbetat

med projektet från mera vetenskapliga utgångspunkter, och i januari i år publicerades en första rapport benämnd Sorti med garanti.

Utskottet tillstyrker med hänvisning till det anförda det socialdemokratiska yrkandet om en ny och mer ingående redovisning till riksdagen av erfarenheterna av P 80. Det är angeläget att denna redovisning görs på ett sådant sätt att det blir möjligt att tillgodogöra sig resultatet i samband med det arbete som nu måste sättas i gång för att utforma garantier för fortsatt anställning under viss tid för anställda som nu hotas av uppsägning. I övrigt bör självfallet utvärderingen ske på ett sätt som innebär att man samordnar pågående och planerade utredningsaktiviteter. Riksdagen bör i skrivelse till regeringen underrätta denna om det begärda utredningsarbetet.

Den omställning vid varven i Skåne och Blekinge som nu förestår kommer att få mycket kännbara konsekvenser på arbetsmarknader som redan i dag kännetecknas av svårigheter. De stora personalneddragningar som blir aktuella kan därför inte lösas med enbart de reguljära arbetsmarknadspolitiska medel som står till buds. Inte heller det i proposition 126 föreslagna omställningsbidraget är tillräckligt i det förevarande sammanhanget.

Utskottet delar mot denna bakgrund uppfattningen i den socialdemokratiska partimotionen 2121 att den *nu gällande anställningsgarantin vid storvarven måste bibehållas* under den kommande omställningsperioden och att den bör utvidgas till att omfatta även varven i Blekinge. Som tidigare sagts är det viktigt att erfarenheterna av P 80 ligger till grund för utformningen av en sådan garanti. Det är därmed inte sagt att man i framtiden skall vara bunden av P 80-modellen. Tvärtom finns det mycket som talar för att den behöver modifieras.

Regeringen bör alltså i enlighet med yrkandena i de socialdemokratiska motionerna 821 och 2121 samt vpk-motionen 2124 begära att regeringen snarast lägger fram förslag om anställningsgaranti för de aktuella varven.

Vid Kockums varv diskuteras f. n. inrättandet av *Kockum Resurs*, en organisation med uppgift att på ett meningsfullt sätt sysselsätta den övertaliga personalen och slussa ut den i nya arbeten. Kockum Resurs är tänkt att vara en avdelning inom företaget. Man har överslagsmässigt beräknat kostnaden för projektet till 100 milj. kr. för en tvåårsperiod. Verksamheten är bl. a. tänkt att bestå av försäljning av tjänster, internt och externt, exempelvis verkstadsproduktion och konstruktionsarbete. En annan del av verksamheten avses bli ett utvecklingsprogram för att framför allt sysselsätta tjänstemän med utveckling av idéer och projekt. I programmet skall också ingå konsultverksamhet av olika slag och annan försäljning av tjänstemannatjänster. Dessutom planeras ett utbildningsprogram och kontakter med arbetsmarknadsmyndigheter för att underlätta för personalen att få arbete utanför och inom företaget.

Som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen 2121 måste insatser för att utveckla ny industriell produktion inom varvsföretagen inta en viktig plats i arbetet för att i största möjliga utsträckning undvika att neddragningen

av fartygsproduktionen får oacceptabla sociala konsekvenser. Det arbete som sätts i gång inom ramen för Kockum Resurs får beaktas i samband med övervägandena om en fortsatt anställningsgaranti. Kockum Resurs påminner i många avseenden om Projekt 80 men vad gäller såväl organisation som innehåll i verksamheten finns också betydande skillnader. Som socialdemokraterna framhåller är det naturligt att man på de olika varvsorterna väljer skilda lösningar, anpassade till de lokala förhållandena. De särskilda insatserna i anslutning till anställningsgarantin bör därför utformas med hänsyn till de förhållanden som gäller på de enskilda varvsorterna och i samarbete med de lokala fackliga organisationerna.

Vad utskottet anfört om Kockum Resurs i anslutning till den socialdemokratiska partimotionen 2121 och vpk-motion 2124 bör regeringen underrättas om.

Utskottet finner inte anledning att gå närmare in på den i några motioner upptagna frågan om turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd. Även den frågan torde få sin lösning för varvens del genom det beställda förslaget om anställningsgaranti.

När det slutligen gäller motionerna 2123 av Ulla Tillander (c) och Stig Josefson (c) och 2130 av Joakim Ollén m. fl. (m) torde de i betydande mån i sak bli tillgodosedda genom de överväganden om bl. a. Kockum Resurs som regeringen i enlighet med vad tidigare sagts nu måste föranstalta om. Även de motionerna bör därför läggas till grund för skrivelsen till regeringen.

dels att utskottets hemställan under 1–3 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *redovisning av P 80*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2121 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *fortsatt anställningsgaranti vid varven*
att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:821 yrkande 1 och 1980/81:2121 yrkandena 7 och 8 samt med anledning av motion 1980/81:2124 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *Kockum Resurs m. m.*
att riksdagen
 - A. med bifall till motion 1980/81:2124 yrkande 3 och med anledning av motionerna 1980/81:2123 och 1980/81:2130 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
 - B. avslår motionerna 1980/81:2123 och 1980/81:2130 i den mån de inte behandlats under A.

2. Arbetsmarknadspolitiska insatser i Landskronaregionen (mom. 5 – motiveringen)

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet vill" och på s. 13 slutar "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående bl. a. föreslagit att de som berörs av omställningen inom varvsindustrin även fortsättningsvis skall omfattas av en anställningsgaranti. Dessutom har föreslagits förstärkta arbetsförmedlingsinsatser i Malmö och Landskrona. Härutöver kommer emellertid ytterligare insatser att krävas för att förbättra det allmänna sysselsättningsläget i regionen. Utskottet tar upp den frågan i ett avslutande avsnitt i betänkandet.

Med hänvisning härtill och till vad tidigare redovisats om insatser vid varven får motion 2117 anses besvarad.

3. Åtgärdsprogram för Skåne m. m. (mom. 6 – motiveringen)

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar "Utskottet är" och slutar "främja sysselsättningen" bort ha följande lydelse:

Utskottet är medvetet om de påfrestningar på arbetsmarknaden i Skåne som blir en följd av neddragningarna vid storvarven i Malmö och Landskrona. Utskottet vill i sammanhanget erinra om vad som tidigare sagts om fortsatta anställningsgarantier och förstärkta förmedlingsinsatser vid dessa varv. När det gäller behovet av framtida insatser i Skåne hänvisar utskottet till vad som uttalas därom i det avslutande avsnittet i betänkandet.

4. Verkstadsskolan vid Öresundsvarvet (mom. 8)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar "Frågan om" och på s. 16 slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Verksamheten vid verkstadsskolan vid Öresundsvarvet i Landskrona fyller en mycket viktig roll för yrkesutbildningen i regionen. Som tidigare nämnts svarar skolan f. n. för nästan en tredjedel av intagningskapaciteten för den yrkesförberedande utbildningen i Landskrona kommuns gymnasieskola. Det är mot denna bakgrund av stor betydelse att utbildningsverksamheten vid Öresundsvarvet får fortsätta. Det kan dessutom inte vara motiverat att lägga ned en utbildning som redan finns och fungerar väl och som dessutom kan bli av stor betydelse för den framtida industriella utvecklingen i regionen. En utveckling som statsmakterna nu på andra sätt försöker stödja.

Utskottet delar därför den av socialdemokraterna framförda uppfattningen att regeringen bör ges i uppdrag att i god tid före år 1983 presentera sådana förslag att yrkesutbildningen vid det nuvarande Öresundsvarvet kan fortgå även efter år 1983. Det är vidare angeläget att utbildningen kontinuerligt drivs vidare och att elever därför tas in för utbildning vid skolan även hösten 1981. Med hjälp av bl. a. statsbidragsbestämmelserna för företagsförlagd gymnasieskolutbildning bör det vara möjligt att lösa de ekonomiska och andra problem som kan finnas inför nästa läsår.

Vad utskottet anfört om fortsatt utbildning vid verkstadsskolan vid Öresundsvarvet i anslutning till den socialdemokratiska partimotionen 2121 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *verkstadsskolan vid Öresundsvarvet*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2121 yrkande 10
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet
anfört.

5. Ersättning till Landskrona kommun för hyresförluster (mom. 9)

Reservanterna anser

dels att utskottets yttrande på s. 16 som börjar "Socialdemokraterna i" och slutar "den aktuella delen" bort ha följande lydelse:

Socialdemokraterna i civilutskottet stöder partimotionen på den aktuella punkten. De anför bl. a. att skatteutjämningsreglerna inte ger Landskrona kommun ett utfall som i rimlig mån svarar mot en tillämpning av de grundläggande och inte upphävda principerna för förlusttäckning. Det krävs därför en ytterligare kompensation. Socialdemokraterna förordar därför att det öppnas en möjlighet till ett särskilt riktat stöd till Landskrona kommun för att täcka ökande hyresförluster. Det bör ankomma på regeringen att utforma de närmare detaljerna för hur ett sådant stöd skall utformas.

Arbetsmarknadsutskottet ansluter sig till vad socialdemokraterna i civilutskottet anfört. Regeringen bör i anslutning till den socialdemokratiska partimotionen 2121 underrättas härom.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *statlig ersättning för täckande av hyresförluster i Landskrona kommun*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2121 yrkande 11
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet
anfört.

6. Framtida sysselsättningsskapande åtgärder i varvsregionerna (mom. 12)

Reservanterna anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som återges under rubriken Framtida insatser och börjar på s. 18 bort ha följande lydelse:

Strukturförändringarna inom varvsindustrin är, som tidigare nämnts, omfattande. I Skåne kommer under de närmaste åren ca 4 000 personer att beröras direkt och i Blekinge ca 700. Härtill kommer åtskilliga anställda hos underleverantörer till de berörda varven.

I det föregående har utskottet tagit ställning till vissa förslag av mer kortsiktig natur. Det gäller anställningsgarantier och förstärkta förmedlingsinsatser. Med tanke på framtiden måste emellertid statsmakterna ta ställning till ytterligare åtgärder för att främja sysselsättningen i de berörda orterna.

Då regeringen presenterade sin varvsproposition förra året saknades konkreta förslag till statliga insatser för ersättningsproduktion på varvsorterna. Regeringens förslag innebar att endast besluten om nedskärningar och nedläggningar inom varvsindustrin då skulle tas. Därefter skulle man se om det behövdes några särskilda insatser för de människor som drabbades.

Från socialdemokratiskt håll kritiserades denna uppläggning. De begärde därför att regeringen skulle utarbeta ett handlingsprogram med konkreta projekt för varvsregionerna. Insatserna borde vara av den omfattningen att de i väsentlig grad bidrar till att kompensera det bortfall av arbetstillfällen som uppstår i samband med omstruktureringen av varvsindustrin. Socialdemokraterna framhöll att de förslag som tagits fram av bl. a. berörda län och kommuner samt de fackliga organisationerna borde bli föremål för en seriös prövning av regeringen i samband med utarbetandet av förslag till statliga insatser för att skapa ny produktion på varvsorterna.

Arbetsmarknadsutskottet anförde vid sin prövning att det kunde finnas skäl till vissa särskilda insatser när det gäller varvsorterna med hänsyn till de omfattande friställningar det gäller. Utskottet kunde också tänka sig att man prövade mera okonventionella lösningar för att på ett snabbt och praktiskt sätt skaffa arbeten åt den övertaliga personalen. Utskottet hänvisade till att regeringen skulle återkomma till dessa frågor med förslag till riksdagen under hösten.

Utskottet kan nu konstatera att regeringen underlåtit att ta upp de här aktuella frågorna i riksdagen under hösten 1980. Förfarandet är, som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen 2121, anmärkningsvärt.

Utskottet tvingas härutöver konstatera att regeringen inte heller i den nu föreliggande propositionen gör någon ansats att följa upp tidigare löften och beslut. Regeringen tycks utgå från att problemen skall kunna lösas med hjälp av de sedvanliga medlen samt det nya etableringsbolaget i Landskrona. Utskottet delar inte denna bedömning. De kraftiga personalnedskärningarna vid Skåne- och Blekingevarven motiverar särskilda insatser av långsiktig

karaktär från samhällets sida. Arbetsmarknaden i Malmöhus län har f. ö. genomgått en fortlöpande försämring under 1970-talet. Detta har sin grund i strukturella problem som målmedvetet måste angripas genom åtgärder på både kortare och längre sikt. Särskilt utsatta orter är Malmö och Landskrona. Utskottet ställer sig därför bakom socialdemokraternas förslag att regeringen skall ges i uppdrag att snarast utarbeta ett handlingsprogram med sysselsättningsskapande insatser på varvsorterna. Insatserna bör omfatta statligt stöd till industrietableringar eller utvecklingsprojekt som på sikt kan leda till industriell produktion. De åtgärdsförslag som i februari i år presenterats av länsstyrelsen i Malmöhus län innehåller uppslag av klart intresse i sammanhanget.

Enligt utskottets uppfattning bör alltså regeringen redan till hösten återkomma med konkreta förslag till åtgärder. Det anförda innebär att utskottet biträder den socialdemokratiska motionen 2121 och vpk-motion 2124 i motsvarande del. Regeringen bör underrättas om det anförda.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande begäran om nya förslag till sysselsättningsskapande åtgärder i varvsorterna*
att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:2121 yrkande 4 och 1980/81:2124 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Civilutskottets yttrande

1980/81:6 y

om särskilt stöd för täckande av vissa hyresförluster

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet har berett civilutskottet tillfälle att avge yttrande över förslag i motion 1980/81:2121 (s) yrkande 11 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande statlig ersättning till Landskrona kommun för täckande av kostnader för tomma lägenheter. Motionärerna anför att ett riktmärke för sådana insatser skall vara att kommunen skall kompenseras för kostnaderna för ökningen i antalet tomma lägenheter under exempelvis en treårsperiod i de närmare former som bör utarbetas av regeringen. Motionsförslaget får ses mot bakgrund av den redogörelse för dessa frågor som lämnas i proposition 1980/81:131 (s. 18–19). Redogörelsen utmynnar i en anmälan till regeringsprotokollet att industriministern, efter samråd med bostadsministern, inte funnit skäl att föreslå någon ändring av grunderna för eftergift av hyresförlustlån för Landskrona kommun.

Enligt förordningen (1976:260, ändrad senast 1981:190) om hyresförlustlån har lån kunnat utgå för utebliven hyra, årsavgift e. d. under åren 1971–1980. Lånen amorteras från halvårsskiftet närmast efter det att 2 år förflutit från den dag lånet betalades ut. Amorteringstiden är 10 år – i särskilda fall längre – dock högst 20 år. Ränta utgår efter f. n. 12,75 %. Kapitalkostnaderna betalas genom annuiteter. Under vissa förutsättningar kan beslutas om räntefrihet och framflyttning av amorteringstid under högst 5 år från halvårsskiftet efter utbetalningen. Lån eller del därav får efterges enligt särskilda regler om lånen sammanlagt uppgår till minst 2 % av byggnadsvärdet.

Som angetts kan lån inte beviljas för hyresförluster som uppkommer efter år 1980. Långivningen har grundat sig på upprepade medgivanden av riksdagen, senast (CU 1978/79:26 s. 40, 72) avseende sådana hyresförluster som uppkommer under år 1980. I 1980 års budgetproposition fanns inte något förslag om förlängning av tidigare medgivanden. Bostadsministern anförde till regeringsprotokollet att långivningen borde upphöra. Riksdagen avlog (CU 1979/80:22 s. 44–45, 74–75) motioner (s) resp. (vpk) om att långivningen skulle avse även förluster under år 1981 resp. efter år 1980. Med anledning av proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten väcktes därefter motion (vpk) bl. a. om att långivningen skulle fortsätta beträffande allmännyttiga bostadsföretag. Riksdagen avlog motionen med bifall till de i denna del enhälliga betänkandena CU 1980/81:6 och 11.

Utskottet anförde:

Några nya skäl för att förlänga möjligheterna till hyresförlustlån, om än för en del av beståndet, har inte anförts. En förlängning har inte heller föreslagits från något annat håll. Utskottet har inte funnit anledning förorda att riksdagen skulle gå ifrån sitt tidigare beslut. Det finns enligt utskottets mening inte heller anledning att ändra eftergiftsreglerna.

Reservanter (s) i utskottet önskade tillstyrka en motion (s) om en temporär hyresgaranti för hyresförluster i de flerbostadshus som påbörjades under perioden den 1 december 1980–den 31 december 1981, en garanti avsedd att stimulera ökad igångsättning. Reservanterna anförde bl. a. att frågan om en generell förlängning av långivningen fick tas upp på nytt i samband med 1981 års budgetproposition. Riksdagen följde utskottet och avlog motionen.

Riksdagen har därefter nyligen (CU 1980/81:29 s. 40, 60) avslagit en motion (vpk) om ett återinförande av hyresförlustlånen för de allmännyttiga bostadsföretagen och därmed följt ett enhälligt civilutskott. Reservanter (s) förordade även här ett temporärt stöd.

När civilutskottet först tog ställning till frågan om en fortsättning av hyresförlustlångivningen (CU 1979/80:22) anfördes (s. 44–45):

Antalet outhyrda lägenheter sjunker totalt sett och var år 1979 ca 10 750. Hälften av dessa fanns i sju kommuner. 93 % av de outhyrda lägenheterna finns i hus som förvaltas av allmännyttiga bostadsföretag. Bostadsministern redovisar uppfattningen att hyresförlustlånen inte torde kunna anses utgöra någon stimulans till ökat bostadsbyggande. Hon medger att det i vissa fall inte torde vara möjligt för vissa allmännyttiga bostadsföretag att på egen hand eller tillsammans med kommunerna klara de ekonomiska påfrestningar som uteblivna hyresintäkter medför och att särskilda stödinsatser därför kan visa sig behövliga. Hon hänvisar emellertid till att förslag skulle lämnas som gör det möjligt för regeringen att vid prövningen av ansökningar om extra skatteutjämningsbidrag ta särskild hänsyn till de kommuner som behöver göra ekonomiska insatser i allmännyttiga bostadsföretag på grund av uthyrningssvårigheter. Sedermera har budgetministern i proposition 1979/80:90 (s. 29) anfört att vissa omständigheter bör särskilt beaktas under de kommande åren vid beviljande av extra skatteutjämningsbidrag – bland dem att vissa kommuner har speciellt höga kostnader på grund av stora hyresförluster i kommunala och allmännyttiga bostadsföretag. Som huvudregel kvarstår att utgångspunkten tas i den allmänna ekonomiska situationen hos den sökande kommunen. Med hänvisning till att behovet är svårt att överblicka har inte någon uppräknings gjorts av anslaget med hänsyn just till dessa förhållanden.

Det har av naturliga skäl inte varit möjligt att få en klar bild av i vilken omfattning berörda kommuner genom extra skatteutjämningsbidrag kan komma att kompenseras för bortfallet av hyresförlustlånen. Utskottet har emellertid trots detta, med hänsyn till de budgetmässiga effekterna och till att skatteutjämningsfrågorna diskuterats med kommunerna utan särskilda erinringar på denna punkt, funnit sig kunna godta regeringens ställningstagande att inte begära ett medgivande för en fortsatt långivning.

Enligt 13 § lagen (1979:362, ändrad senast 1980:1031) om skatteutjämningsbidrag får regeringen efter ansökan bevilja extra skatteutjämningsbidrag. Motiven för stadgandet (prop. 1978/79:95 s. 71–73) innehåller bl. a. att några detaljerade regler inte ges för fördelningen. Det anges dock att bl. a. kostnader för stora hyresförluster i kommunala och allmännyttiga bostadsföretag är förhållanden som – om de inte beaktas på annat sätt – kan motivera extra skatteutjämningsbidrag.

I proposition 1979/80:90 (s. 29) anförde budgetministern till regeringsprotokollet:

Vid sidan av det ordinarie skatteutjämningsbidraget kan regeringen också besluta om extra skatteutjämningsbidrag efter prövning från fall till fall. Den allmänna kommunalekonomiska situationen hos den sökande kommunen är en utgångspunkt vid denna prövning. Syftet med det extra bidraget är att täcka brister i det ordinarie skatteutjämningsystemet och ge stöd till de kommuner som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. Vissa omständigheter som har påtalats under förarbetena till skatteutjämningsreformen anser jag bör särskilt beaktas under de närmaste åren vid beviljande av extra skatteutjämningsbidrag. Således kan några kommuner särskilt missgynnas av att ett antal specialdestinerade statsbidrag avvecklas i samband med att reformen genomförs eller genom de ändrade reglerna för KBT och statskommunala bostadsbidrag. Vissa kommuner har speciellt höga kostnader för invandrare, andra på grund av stora hyresförluster i kommunala och allmännyttiga bostadsföretag och några till följd av snabb befolkningsökning.

Riksdagen har (FiU 1979/80:25 s. 17–18) anvisat i sammanhanget föreslaget anslag. Finansutskottet berörde inte särskilt de citerade riktlinjerna för fördelning av extra skatteutjämningsbidrag.

Frågor om skatteutjämning har senast behandlats i proposition 1980/81:116 och i betänkande FiU 1980/81:31.

Civilutskottet anför som sitt yttrande över motion 2121 (s) yrkande 11 följande:

Motionsförslaget syftar till att Landskrona kommun skall tillföras ett särskilt stöd, vars storlek skall knytas an till kostnader för hyresförluster som beror på att antalet outhyrda lägenheter ökar. Motionärerna har därmed i sak anslutit sig till den bedömning som redovisas i propositionen, nämligen att det inte finns skäl att föreslå någon ändring av grunderna för eftergift av beviljade lån för tidigare hyresförluster för Landskrona kommun.

Det bör av principiella skäl endast i särskilda undantagsfall övervägas att riksdagen beslutar om ett specifikt stöd till viss kommun. Regler om stöd bör i princip vara generellt tillämpliga. Det kan i detta sammanhang noteras att en ökning av antalet tomma lägenheter på grund av företagsnedläggelser eller liknande skäl kan bli aktuell även i andra kommuner.

Civilutskottet har nyligen (CU 1980/81:29) enhälligt bekräftat att de särskilda hyresförlustlånen inte skall återinföras.

Landskrona kommun liksom andra kommuner i motsvarande situation kan i viss mån kompenseras för stora kostnader för outhyrda lägenheter genom att förhållandet beaktas vid bestämmande av extra skatteutjämningsbidrag. Det kan naturligen alltid sättas i fråga om dessa bidrag ger tillräcklig kompensation. Civilutskottet tar för sin del i detta sammanhang inte upp denna fråga som faller inom finansutskottets beredningsområde.

Civilutskottet föreslår mot bakgrund av det anförda att arbetsmarknadsutskottet avstyrker motion 1980/81:2121 (s) yrkande 11.

Stockholm den 28 april 1981

På civilutskottets vägnar

KJELL A. MATTSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Per Bergman (s), Rolf Dahlberg (m), Oskar Lindkvist (s), Karin Ahrlund (fp), Lars Henrikson (s), Knut Billing (m), Maj-Lis Landberg (s), Bertil Danielsson (m), Birgitta Dahl (s), Kerstin Andersson i Hjärtum (c), Magnus Persson (s), Margareta Palmqvist (s), Annika Öhrström (c) och Kerstin Ekman (fp).

Avvikande mening

Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Margareta Palmqvist, alla (s), anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Motionsförslaget syftar" och på s. 4 slutar "yrkande 11" bort lyda:

Grundfrågan är principiell: Hur skall fördelningen ske mellan stat och kommun av de ekonomiska förluster som uppstår då lägenheter inte kan hyras ut på grund av att planeringsförutsättningarna brustit genom oförutsedda ändringar i näringslivs- och arbetsmarknadsstrukturen? Bedömningar därav gjordes redan genom utformningen av 33 § i 1962 års bostadslånekungörelse. Dessa regler innebar att förluster vid förvaltningen av hus som tillhör kommun eller allmännyttigt bostadsföretag under vissa förutsättningar kunde till fyra femtedelar täckas genom bidrag av statsmedel efter individuell prövning. När denna regel om fördelning av förluster slopades (prop. 1967:100 s. 259, SU 1967:100 s. 48) underströks det att detta inte innebar att statsmakterna fritog sig från sitt ansvar för sådana konsekvenser i fråga om sysselsättningen och bostadsefterfrågan i en ort som följer av genomgripande förändringar i de näringspolitiska förutsättningarna. Statens medverkan i dylika fall borde bestämmas och utformas efter prövning av de speciella betingelserna i varje särskilt fall varvid i allmänhet det torde fordras beslut av riksdagen.

När riksdagen (CU 1973:19 s. 41) lämnade regeringen ett bemyndigande att inte endast ge anstånd utan även att efterge fordringar innebar detta ett utflöde av men inte någon ändring av de bakomliggande principerna.

Riksdagens accept av att hyresförlustlånen skulle upphöra innebar inte heller en ändring av de grundläggande ansvarsprinciperna. Detta beslut innebar endast att formerna för det löpande stödet förändrades så att extra skatteutjämningsbidrag trädde i stället för fortsatta lån med eftergiftsmöjligheter. I sammanhanget konstaterades också av bostadsministern (prop. 1979/80:100 bilaga 16 s. 77) att man måste räkna med att det kan behövas särskilda insatser för att klara de ekonomiska påfrestningar som uteblivna hyresintäkter medför. Civilutskottet (CU 1979/80:22 s. 44-45) noterade också att det av naturliga skäl inte varit möjligt att få en klar bild av i vilken omfattning berörda kommuner genom extra skatteutjämningsbidrag kan komma att kompenseras för bortfallet av hyresförlustlånen. När det gäller t. ex. Landskrona kan det emellertid nu konstateras att skatteutjämningsreglerna inte ger ett utfall som i rimlig mån svarar mot en tillämpning av de grundläggande och inte upphävda principerna för förlustfördelning. Det krävs därför en ytterligare kompensation.

Mot bakgrund av det anförda förordar utskottet att det öppnas möjlighet till ett särskilt riktat stöd till Landskrona kommun för ökande hyresförluster på sätt som angetts i motionsyrkandet. Regeringen bör ha att utforma de närmare detaljerna i ett förslag, däribland även om ett sådant stöd delvis skall utgå i form av eftergift på redan beviljade lån. Frågan om hur extra skatteutjämningsbidrag skall användas för att bättre tillgodose här aktuella intressen får prövas särskilt. Arbetsmarknadsutskottet bör därför tillstyrka motionsförslaget.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Propositionen	2
Motionerna	3
Under allmänna motionstiden 1981 väckta motioner	3
Motioner väckta med anledning av propositionen	4
Utskottet	5
Bakgrund	5
Åtgärder för att underlätta personalavvecklingen	7
Sysselsättningspolitiska insatser i varvsregionerna	13
Framtida insatser	18
Utskottets hemställan	18
Reservationer	20
1. Anställningsgaranti vid varven (s)	20
2. Arbetsmarknadspolitiska insatser i Landskronaregionen (s) ..	23
3. Åtgärdsprogram för Skåne m. m. (s)	23
4. Verkstadsskolan vid Öresundsvarvet (s)	23
5. Ersättning till Landskrona kommun för hyresförluster (s) ...	24
6. Framtida sysselsättningsskapande åtgärder i varvsregionerna (s)	25
Bilaga: Civilutskottets yttrande 1980/81:6 y	27